

ВІДГУК

офіційного опонента **Щербакової Олени Олександрівни**

на дисертацію **Лунченко Надії Вікторівни**

«Формування психологічної безпеки учасників освітнього процесу основної школи в діяльності психологічної служби»,

подану до захисту на здобуття наукового ступеню кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Актуальність обраної теми. У сучасній психології як на рівні методологічної рефлексії, так і в прикладних дослідженнях розробка проблеми психологічно безпечного середовища у школі відстає від міри вивчення особливостей особистості учня та учителя як окремих суб'єктів освітнього процесу. Дисертація Надії Вікторівни Лунченко об'єднує ці дві наукові проблеми, оскільки присвячена вивченню особливостей розвитку психологічно безпечного середовища у школі для учителів та учнів і характеризує, з одного боку, ті особистісні ресурси розвитку, які доцільно формувати, з іншого – психолого-педагогічні умови формування такого середовища у діяльності психологічної служби. Така інтегративність авторського підходу до проблеми розвитку освітнього середовища є результатом рефлексії практичного досвіду роботи Н.В. Лунченко в якості наукового співробітника лабораторії прикладної психології освіти Українського НМЦ практичної психології і соціальної роботи.

Дисертація актуальна і з практичної точки зору, оскільки її автор здійснює певний внесок у розробку нових, і систематизацію вже наявних в практичній психології способів і прийомів формування психологічної безпеки освітнього середовища основної школи.

Дисертація Н.В. Лунченко корисна тим, що дозволяє подолати тенденцію, яка намітилася в вітчизняній педагогічній психології, і полягає в недооцінці фактору освітнього середовища у гармонійності особистісного розвитку школяра та професійному благополуччі учителя.

Міра обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Структура дисертації традиційна: вона складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Дисертація написана літературною науковою мовою. Матеріал викладено логічно і послідовно. План роботи сприяє розкриттю теми та досягненню мети дослідження, яка полягає у виявленні психологічних особливостей та психолого-педагогічних умов сприяння психологічній безпеці освітнього середовища основної школи.

Не викликає сумніву новизна дослідження, що полягає у тому, що вперше показано специфіку психологічної безпеки освітнього середовища учнів основної школи, яка виявляється у прямих зв'язках із мірою сприятливості психологічного клімату та соціометричного статусу школяра, оптимізмом та задоволеністю життя, а також зворотніми зв'язками із стрес-факторами навчальної діяльності, тривожністю, агресивністю, деструктивним типом самоствердження та віктимністю; авторкою виявлено специфіку психологічної безпеки освітнього середовища учителів основної школи, яка виявляється у прямих зв'язках із мірою діалогічності педагогічного спілкування, задоволеністю працею та зворотніми зв'язками із емоційним вигоранням та комунікативною інтолерантністю; дисертанткою визначено регулятивні предиктори психологічної безпеки освітнього середовища суб'єктів освітнього процесу основної школи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в даній роботі, досить висока. Вона відповідає тому рівню, який задається в сучасних українських дисертаціях.

Проаналізовано достатню кількість нових і класичних першоджерел з проблеми. Використані автором методи і методики дослідження відповідають його предмету, меті та завданням. Дослідницька вибірка репрезентативна. Математико-статистична обробка результатів цілком коректна і відповідає природі отриманих даних.

У теоретичній частині роботи автором представлений детальний аналіз існуючих досліджень з проблеми психологічної безпеки особистості та структури

й змісту освітнього середовища, охарактеризовано основні завдання діяльності психологічної служби основної школи.

У другому розділі Надія Вікторівна дослідила особливості особистості учня та учителя в залежності від типу психологічної безпеки освітнього середовища, в якому вони перебувають, довела роль соціометричного статусу школяра та типу педагогічного спілкування учителя у зв'язку з проявом їх деяких особистісних властивостей на тлі різних типів психологічної безпеки освітнього середовища основної школи.

У третьому розділі дисертантка здійснила перевірки програми із формування психологічно безпечного освітнього середовища основної школи, ефективність якої підтвердилась.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих роботах. Матеріал дисертації добре структурований, а результати і виявлені закономірності детально проаналізовані. Основні результати дослідження відображені в публікаціях, з яких 8 у фахових виданнях України з психології, включених до наукометричних баз, 1 – у зарубіжному виданні.

Дисертація та автореферат оформлені відповідно до вимог МОН України. Зміст автореферату повністю ідентичен основним положенням дисертації.

Високо оцінюючи теоретико-методологічний і методичний рівень проведеного дослідження, необхідно відзначити, що у нас є деякі зауваження та побажання щодо деяких аспектів роботи:

1. У дослідженні типологічних особливостей психологічної безпеки освітнього середовища основної школи авторка виділяє три типи: умовно безпечне, безпечне та небезпечне освітнє середовище. Вибір таких назв профілів, на наш погляд, потребує більш детальної аргументації.

2. Під час вивчення освітнього середовища основної школи авторка досліджувала особливості особистості тільки учителів та учнів. Утім, слід зазначити, що характеристика освітнього середовища значно виграла би, якби авторкою було проаналізовано також й інших, непрямих, учасників освітнього процесу – батьків та адміністрацію.

3. Виділення соціометричного статусу учня в якості як незалежної змінної для характеристики особистості учня у різних типах освітнього середовища вимагає уточнення.

4. З нашої точки зору, було б доцільним під час перевірки програми психологічного супроводу врахувати не тільки зрушення показників психологічної безпеки, а й динаміку агресивності та віктимності підлітків – учнів основної школи та особливостей педагогічного спілкування учителів.

Відмічені недоліки не знижують загального позитивного враження від дисертаційної роботи Н.В. Лунченко. Висновки дисертації відповідають меті і завданням дослідження. В цілому робота оформлена згідно формальних вимог МОН до кандидатських дисертацій. Таким чином, на захист представлена самостійна, завершена, цілісна науково-дослідна робота з актуальної проблеми вікової та педагогічної психології.

Все вище сказане дає підстави стверджувати, що представлена дисертаційна робота є завершеним самостійним дослідженням, за своїм змістом відповідає профілю ради, за яким раді надано право проведення захисту та вимогам пп. 9, 10 та 12 постанови № 567 Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р., які висуваються до кандидатських дисертацій, а її авторка – Лунченко Надія Вікторівна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук зі спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент –

Доктор психологічних наук,
старший дослідник,
провідний науковий співробітник
Державної установи
«Інститут охорони здоров'я дітей
та підлітків Національної академії
медичних наук України»

Щербакова О.О.

